

**Очувајмо
породицу!**

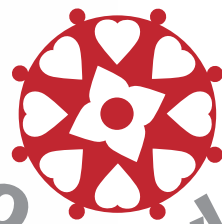

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
МИНИСТАРСТВО ПОРОДИЦЕ, ОМЛАДИНЕ И СПОРТА

Очувајмо
Породицу!

Породица

(O)Чувајмо породицу

Публикација је урађена као дио кампање "ПОРОДИЦА ЗА 5" која је предвиђена документом "Стратегија развоја породице у Републици Српској, за период од 2009. до 2014. године"

Издавач

Министарство породице, омладине и спорта
Трг Републике Српске бр. 1
78000 Бањалука
+387 51 33 83 32
info@mpos.vladars.net
www.vladars.net

За издавача

Проф. др Проко Драгосављевић, министар

Уредница

Мр Нада Липовац

Публикацију припремили

Маријана Касаповић
Бојан Савић

Дизајн и штампа

CGM design
Бања Лука

Тираж

500 ком

Садржај

Увод	7
(О)чувајмо породицу	11
Изазови у породичном животу	11
Родитељи и дјеца/млади	19
О стратегији развоја породице у Републици Српској за период од 2009. до 2014. године	25
Разлози за доношење Стратегије развоја породице у Републици Српској, за период од 2009. до 2014. године	25
Анализа стања и положаја породице у Републици Српској.....	29
Предмет истраживања	29
Циљеви пројекта	30
Основни уочени проблеми	30
Стратешки циљеви	39
Преглед мјера реализације	41

Увод

Гледајући на глобалном нивоу, можемо рећи да савремено друштво своди породицу на једну установу са редукованим функцијама, која није више у стању да задржи свога члана у своме окриљу и да му обезбиједи задовољавање егзистенцијалних потреба. Чланови породице су све мање усмјерени на саму породицу, а све више задовољавају своје потребе изван ње, те се породица све чешће доживљава као једна од установа у којој се не мора партиципирати. Заједнички дом и заједничке активности у породици се све више јављају као симболи, а мање као стварност (заједнички дом се своди на то да се преспава у заједничком стану). Све су виднији интра-генерацијски и интер-генерацијски конфликти у породици, што доводи у сумњу да се савремена породица заснива на кооперацији и солидарности и изазива бојазан да она више не успијева да развије осјећање припадности код својих чланова.

Стратегија развоја породице у Републици Српској за период од 2009. до 2014. године, коју је усвојила Народна скупштина 2009. године, указује на проблеме и тешкоће са којима се данас сусреће породица у Републици Српској, те ће се њеном имплементацијом стварати претпоставке за постепено рјешавање ових проблема. Потребно је остварити мултисекторски приступ, у смислу ангажовања владиних и других институција, организација и свих субјеката и ресурса у друштву, како би се зауставило да-

ље осипање и угрожавање породице, те остварила њена демографска, економска, социјална и психолошка стабилност. На овај начин створили би се услови за афирмацију породице, те њен здрав, стабилан и сигуран напредак. Преображајем породице и стварањем све хуманијих услова за њено конституисање као праве људске заједнице, доприноси се преображају друштва у цјелини. Једино породица може да “држи заједно укупно друштво” јер само је њој својствено да пружа заштиту беспомоћном дјетету, на тај начин што родитеље чини одговорним за његов развој, да задовољава потребу за емоционалном равнотежом и тиме обезбјеђује психо-социјално здравље дјетета и омогућује дјетету да се повеже са другим члановима друштва. “Уговор” на коме се заснива породица као заједница мора полазити од спремности оних који ступају у такву заједницу да испуњавају и међусобно задовољавају извјесне фундаменталне људске потребе, а не само да остваре неке конкретне циљеве (репродукција, економска сигурност, стицање друштвеног положаја итд). Посебно је питање односа породице и заједнице према старим лицима, лицима са инвалидитетом итд.

Ова брошура представља неке од изазова са којим се суочава породица у Републици Српској данас, а основни циљ је приближавање породице визији из Стратегије развоја породице у Републици Српској.

Визија породице у Републици Српској

Развој и очување породице која ће представљати подстицајни амбијент за правилан психо-физички развој дјете, афирмацију родитељства и међугенерациске солидарности, а истовремено бити и важан елемент социо-демографског развоја Републике Српске

Очувајмо
породицу!

(O) Чувајмо породицу

Породица је најважнији фактор социјализације човјека и друштва у цјелини. Далеко највећи утицај на човјекову личност има управо породица, и то захваљујући сљедећим чињеницама:

- У породици особа започиње свој биолошки и психосоцијални развој;
- Човјек прво у породици успоставља присан емоционалан контакт;
- У првим годинама живота, које су и најбитније за развој, утицај породице је највећи;
- Човјек припада породици практично цијели свој живот и њен утицај је практично трајан;
- Породица је први утемељивач друштвено очекиваног и прихватљивог понашања.

Изазови у породичном животу

Свака породица пролази кроз различите фазе развоја. Истраживања показују да постоји осам критичних момената и фаза у којима породица пролази кроз нешто већа искушења, те је добро да се на њих и унапријед припреми.

- **Фаза 1: Фаза успостављања – удварање и брак**

У овој фази су партнери усмјерени на успостављање своје базе, дома. Уколико пронађу начине како да каналишу своје жеље и потребе, рјешавају конфликте и одрже добру комуникацију, имају веће предиспозиције да се носе са задацима фаза које долазе. Партнери у овој фази треба да буду спремни за брак и брачне улоге, да

се одвоје од других веза које могу да угрозе брак, те да заједнички интерес оба партнера ставе испред сопственог. У фази прије брака партнери размјењују своје снове, жеље, стилове живљења, очекивања, хобије, шта воле, а шта не. Поред тога, навикавају се на стилове комуницирања, размјене емоција, вриједносне системе. Након озваничења брачне заједнице, партнери уче како да се односе према свакодневним стварима и потребама, као што су располагање новцем, сексуални односи, посјећивање нових и старих пријатеља. Такође, брачни партнери доносе одлуке о проширењу породице, најбољем тренутку за то и сл.

- **Фаза 2: Породица са малим дјететом**

Рођење дјетета доноси нове задатке у породици. Отац и мајка треба да нађу договор око подјеле новонасталих обавеза. Новорођено дјете има потребе за храном, одјећом, медицинском његом, што све заједно изискује и нове финансијске трошкове. Новонастала ситуација може да дјелује веома стресно, тако да је битно да у овој фази партнери обратe пажњу на очување међусобне везе.

- **Фаза 3: Породица са дјететом предшколског узраста**

Дјете предшколског узраста треба да има структуру у извршењу својих обавеза и кориштењу слободног времена у игрању. Поред тога, постоји потреба за посебном емоционалном и

когнитивном његом, пажњом. Као и у фази 2, жавају се нови финансијски издаци. Ситуација је још комплекснија уколико је породица у међувремену добила још једно или више дјеце. Брачни пар и даље има потребу да одређено вријеме усмјери само на свој брак и везу.

- **Фаза 4: Породица са дјецом школског узраста**

Уколико дијете није боравило у јаслицама или вртићу, школа је прва институција с којом се дијете сусреће изван породице. Породица препушта одређени ауторитет школи и бива процијењена у ширем социјалном окружењу. У овој фази породица обезбјеђује за дијете одређене активности изван школе, као што су бављење спортом, музичке секције, учење страних језика итд. Родитељи уче да сарађују са учитељима, водитељима ваншколских секција итд. Породица учи како да подијели те нове обавезе које се одвијају углавном изван куће. Родитељи такође треба да осјете у којој мјери се дјечије обавезе могу проширити у оквиру и изван куће, те како користити слободно вријеме. Утврђивање социјално прихватљивог понашања и садржаја (музика, филм) за дијете школског узраста је комплекснија ствар јер је изложено бројним другим утицајима и моделима понашања на улици, у школи, међу вршњацима. Због овакве веће аутономије дјетета, бројни родитељи у овој фази повећавају пажњу над активностима и слободним временом дјетета.

Однос између родитеља и школе је посредан и остварује се било у виду утицаја који има породица на однос који ће дијете формирати према школи или у виду утицаја успеха дјетета у школи на остварење породичних аспирација, као и у облику утицаја који школа врши на процес социјализације (овај моменат је нарочито значајан за оне породице које нису у стању да на задовољавајући начин обаве процес со-

цијализације). На примјер, родитељи без елементарног образовања тешко успостављају контакт са дјететом које похађа средњу школу или студира, те се у тим случајевима најчешће цјелокупно образовање препушта школи! Кад се успостави тјешња сарадња, школа постаје продужени орган породице. Тамо гдје таква сарадња није успостављена, породица и школа су најчешће у антагонистичком односу, узајамно се оптужујући, а у ствари свака од њих настоји да пребаци свој задатак и одговорност на другу. Случајеви учестале малољетничке деликвенције и вршњачког насиља у школама, то најбоље потврђују. Дијете које бјежи од куће најчешће истјерују из школе због лошег успјеха и владања. У првом случају породица није испунила свој задатак, а у другом -умјесто да успостави контакт са породицом и испита разлоге таквог понашања дјетета, школа скида одговорност са себе, пребацујући кривицу на породицу и на тај начин дефинитивно осуђује дијете на то да му улица буде мјесто социјализације!

Степен усвојеног знања и искуства индивидуе, као и степен развијености менталних способности, укључујући и интелигенцију и способност за учење, зависиће од друштвено-културних карактеристика породице, односно од степена културе родитеља и присуства културне традиције у начину живота у породици, као и од развијености културних потреба. Ако је видик појединца врло сужен из разлога што његова породица живи у ограниченом кругу елементарне културе датог друштва и не долази у додир са другим аспектима и достигнућима културе, и ако је породица ограничена у погледу комуникације са другим дијеловима друштва, когнитивни развој дјетета ће бити исто тако ограничен, упркос томе што његове персоналне диспозиције могу обећавати много бољу перспективу. У породици неписмених и необ-

разованих лица у савременом друштву дијете неће долазити у контакт са књигом, те ће бити лишено информација које превазилазе свијет његове породице и тако ће поље његових перцепција и представа унапријед бити ограничено, формирајући ограничено интересовање и сужавајући простор за развој богатијег мотивационог система дјетета. Тако ће првобитно формирана слика свијета дјетета бити сужена. Дијете из овакве средине, са осиромашеним језиком, видиком и представом о свијету, развијаће се спорије и само изузетним способностима и напором постићи ће ниво који превазилази његову средину.

Развој моралности такође зависи од карактера породичних односа и когнитивног развоја дјетета, који породица омогућује и ограничава. Посредници као што су радио, телевизија, забавна штампа, интернет и слично, често постају агенси социјализације у друштву, о којима су родитељи опет слабо информисани и непуњени. Медији пак, нуде погрешне моделе и узор, уздижући “просјечног грађанина”, који је добро прилагођен, и зато у хармонији са средином дигнут на пиједестал звијезде (као нпр. reality show, емисије које промовишу звјезде новокомпоноване музике, сапунице и сл.). Ове врједности представљају нешто чему млади људи никако не би смјели тежити. У тим случајевима *родитељи се као субјективни модели идентификације замјењују конструираним моделима звијезде и популарних узора, а лично доживљено искуство у контакту са родитељима замјењује се стереотипним искуством и клишеираном културом.* У жељи да заштите дијете од “непријатељског свијета”, са којим су и сами суочени, а и немогућности да му створе праву заједницу, јер у своју породицу уносе своје друштвене навике и посљедице сопственог отуђења, родитељи често прибјегавају полурјешењима. Умјесто

бриге за изграђивање личности дјетета, они се задовољавају тиме што му обезбјеђују материјална средства. Умјесто љубави и емоционалне сагласности, родитељи бирају најлакши пут, задовољавајући сваку жељу и прохтјев дјетета.

Спремност родитеља да дјеци пружи све у материјалном смислу, и изнад својих могућности, представља несвјесно бјекство од тежег задатка и веће одговорности!

● Фаза 5: Породице са адолесцентима

Адолесценција је сложено и осјетљиво развојно доба сазријевања. Овај процес траје у просјеку од 5 до 10 година. Под адолесценцијом најчешће подразумјевамо прелазни период, између дјетињства и одраслог доба, у коме долази до интезивног физичког и психичког раста и сазријевања. Период адолесценције се може разложити на три фазе: рану, средњу и касну адолесценцију. У првој фази (10-14 година) од адолесцента се очекује да прихвати биолошке и психолошке промјене. У другој фази (15-19) се код адолесцената развија самосталност, успостављају се пријатељске релације које нису само усмјерене на особе истог пола, већ и на особе супротног пола. У трећој фази (20-24) се развија идентитет. За стварање идентитета су битна три услова:

- да адолесцент доживљава себе као аутентичну особу у различитим периодима;
- да социјална средина прихвата адолесцента као идентичног у разним ситуацијама;
- раст и акумулирање поуздања.

Адолесцента карактерише апстракција, ефикаснија меморија, мултидимензијалност, интроспективност, веће искуство, селективнија пажња. Морално сазријевање у адолесценцији омогућава младој особи да објасни зашто нешто није у реду, а да при томе разликује сам чин од мотива одређеног понашања. Особа је спо-

собна да препозна конфликте између моралних стандарда и да бира између њих. У овом периоду млади су осјетљивији на неправду и понекад заузимају екстремну позицију бриге о другима. Заједно са моралним, развијају се и религиозна схватања и осјећања.

Један од темеља развоја адолесцената-младих је породица, тј. односи са родитељима. Личност адолесцената формира се управо кроз тај однос. Породица треба да довољно оснажи младу особу да би она касније могла активно и аутентично да учествује у разним друштвеним групама у које почиње да улази. Стапање идентитета младе особе, адолесцента, са идентитетом вршњака указује да нису постојале чврсте основе у самој породици. Иако су адолесценти усмјерени на тражење неких својих аутентичних вриједности, на крају се показује да су бројне вриједности из породице прихваћене и уграђене и у идентитет адолесцената. Адолесценти прихватају положај и улогу коју су у прошлости имали у односу са родитељима. То прихватање ће им омогућити да се при крају индивидуализације поново повежу са родитељима, али на нов начин, као зрела особа. У теорији афективне везаности, однос између родитеља и дјете је представљен као кључан за каснији развој зрелости, самосталности, партнерских веза. Будући да је адолесценција период експериментисања, рано поистовјећивање са родитељима може бити у одређеним периодима замјењено и са поистовјећивањем с другим особама, као што су вршњаци. У таквим случајевима родитељи морају бити стрпљиви и не требају наметати своје одлуке. Наметање може довести и до контра реакције, да адолесцент одбија све што му родитељи намећу и иде у супротност. Отпор према поистовјећивању се обично дешава у породицама у којима доминира репресивност и крутост.

- **Фаза 6: Породица са дјецом одраслог узраста**

Ова фаза почиње када најстарије дијете напусти кућу и завршава се када најмлађе дијете учини исто. Када неко напусти кућу, то подразумева нову реорганизацију у извршавању обавеза од стране преосталих чланова. Одлазак дјетета из куће често подразумева нове финансијске издатке. Породица најчешће помаже дјетету док се оно финансијски не осамостали. Комуникација између чланова породице се мијења. Свакодневну комуникацију замјењује повремена комуникација, која је све више усмјерена на рјешавање кризних ситуација. Интеракција у “старој” породици може бити комплекснија и због могућег уласка нових чланова у породицу, брачних партнера, њихових пријатеља итд.

- **Фаза 7: Средње године**

Ова фаза се одвија у периоду након што су дјеца напустила породицу, а родитељи се још нису пензионисали. У овој фази родитељи покушавају да обезбједе своју егзистенцију у позним годинама. Поново су принуђени да реорганизују подјелу кућних послова. У неким случајевима се јавља потреба за замјеном старог дома за неки мањи. Родитељи уче како да одржавају контакт са дјецом која с њима више не живе. У овој фази на свијет долазе и прва унучад. Једна од највећих промјена је како се навићи на нови живот у којем се више не брину тако интензивно о дјецу, а то су радили претходних 20 и више година. Као компензација може да уследи учлањење у неке друге групе (религиозне, политичке, невладине итд.). Брачни пар након одласка дјете поново преиспитује свој брачни живот и однос са партнером. На живот се све више гледа из перспективе старости и смрти.

- **Фаза 8: Старење чланова породице**

Ова фаза траје од почетка пензионисања, преко смрти једног супружника и завршава се са смрћу другог. Она подразумијева прилагођавање пензионисању, као и мањим финансијским примањима. Уколико је присутна одређена болест, један или оба супружника мијењају дом за одређено љечилиште, бању, старачки дом и сл. Неки од њих се брину за унучад или неке друге старе рођаке. С времом, све већи број блиских рођака и пријатеља умире. Породични циклус се завршава када оба партнера умру.

Веома је важно да се породица припреми на споменуте изазове на које наилази, да би их што успјешније пребродила. Битно је да породица задржи и посједује: кохезивност и прилагодљивост према промјенама. Кохезивност се односи на степен међусобне емоционалне повезаности чланова породице, а прилагодљивост на начине како породица реагује на различите промјене и догађаје као што су одлазак дјете на школовање, смрт чланова породице итд.

Родишељи и дјеца/млади...

Када бих поново могла одгајати своје дијете
Када бих поново могла одгајати своје дијете,
више бих бојила прстима, а мање бих упирала прстом.
Мање бих га исправљала, а више с њим везе успостављала.
Скинула бих поглед са сата, а више бацала поглед на њега.
Побринула бих се да мање знам, а да ми више буде стало.
Ишла бих на више излета и пуштала више змајева.
Престала бих изигравати озбиљност и озбиљно бих се играла.
Трчала бих кроз више поља и гледала у више звијезда.
Више бих га грлила, а мање вукла.
Рјеђе бих била строга, а пуно бих му више тога признавала.
Најприје бих му градила самопоуздање, а касније кућу.
Мање бих га поучавала љубави према моћи, а више о моћи
љубави.

Diane Loomans

очувајмо
породицу!

Родитељи и дјеца/млади

Однос родитеља према дјеци може знатно да утиче на њихов развој и социјализацију. Постоји неколико важних савјета везано за однос родитеља према дјеци:

- Веома је битно да чланови породице проводе што више времена заједно током сваког дана. У породицама у којима је мање свакодневне окупљености породице, редовно је више разних поремећаја, асоцијалних понашања младих и слично. Упркос брзом темпу живота и борбе за егзистенцију, родитељи морају да нађу довољно времена за своју дјецу. Ниједан посао не смије бити вриједнији од здравља и добробити сопствене дјеце. Треба избјегавати да заједничко провођење времена буде уз тв-емисије јер тада углавном не долази до значајније комуникације у породици.

Покушајте да што мање времена проводите уз медије, а више једни с другима. Поготово не дозволите ако имате мању дјецу, да вам телевизија буде "главна дадиља" док ви нешто радите. Могли бисте се ускоро веома негативно изненадити са вашом дјецом...

- Веома је битан срдчан однос родитеља према дјетету наспрам хладног, те омогућавање слободних активности дјеци, наспрам строгом ограничавању њихове активности. У таквим околностима лакше долази до формирања осјећаја одговорности код дјеце, родитељски савјети и модели понашања се спремније

прихватају и усвајају од стране дјеце. Добра породична атмосфера условљава и смисао за морално расуђивање. Што је атмосфера више праћена сарадњом, дјеца ће бити способнија да боље разумију друштвене норме и формирају сопствено понашање.

- Битно је да током одрастања дијете поред срдчаности осјети и "границе", тј. да не може да ради све што хоће, јер ће у супротном постати себично и саможиво. Најбоља комбинација за васпитање дјеце је срдчна подршка родитеља, коју прати одређена контрола, која није претјерана.

Неприхватљиво је свако родитељско насилно понашање које наноси стварну или потенцијалну штету дјететовом достојанству и развоју. Као и у свим европским земљама и у Босни и Херцеговини и Републици Српској било који облик физичког кажњавања од стране родитеља, учитеља или било кога другог је ЗАКОНОМ ЗАБРАЊЕНО.

- Заштиту дјеце од свих облика физичког и душевног насиља налаже и члан 19 УН Конвенције о правима дјетета из 1989, (БиХ ратификовала 1993. године), те члан 17 Европске социјалне повеље (БиХ овај члан ратификовала 2008. године).
- Физичко кажњавање дјеце представља повреду права дјеце на поштовање њиховог физичког интегритета и људског достојанства, те једнаку заштиту пред законом.

- У многим случајевима физичко кажњавање може угрозити дјечија права на васпитање, развој, здравље, па чак и њихово право на живот;
 - Оно може озбиљно наудити дјецу у физичком и психичком смислу;
 - Оно учи дјецу да је насиље прихватљиво и одговарајућа стратегија за рјешавање сукоба, или за присиљавање људи да раде оно што други желе;
 - Оно није учинковито као средство дисциплиновања, постоје позитивни начини за подучавање дјеце, исправљање њиховог понашања или дисциплиновања, који је бољи за развој дјеце и који доприносе изградњи односа на темељу повјерења и узајамног поштовања;
 - Тешко је заштитити дјецу уколико је физичко кажњавање озакоњено-то подразумјева да су неки облици или нивои насиља над дјецом прихватљиви.
- Складни односи између родитеља су свакако важни за развој дјетета. Несклад у односима може довести до конфликта и у самој дјецу будући да се дјеца обично идентификују са оба родитеља. Поред тога, тада је нарушен и осјећај сигурности код дјеце. Сукоби између родитеља су обично повезани са нестабилношћу дјеце, љубомором, себичношћу итд.
Родитељи треба да се понашају онако како желе да се дјеца понашају, комуницирати с њима с поштовањем и показивати им како конструктивно ријешити сукоб.
 - У периоду младости родитељи требају бити стрпљиви према дјецу и не требају наметати своје одлуке. Претјерани родитељски захтјеви и очекивања могу да одведу младу особу у правцу који је неприлагођен његовој личности. Наметање може довести и до контра реакције, да млада особа одбија све што му родитељи намећу и иде у супротност.
 - Истраживања показују да млади желе и требају родитеље који посједују сљедеће квалитете: да су заинтересовани за њих и да им помажу када је то потребно; да их слушају и покушају разумјети; да им показују да их воле; да их прихватају такве какви су; да им вјерују; да их третирају као одрасле; да стварају атмосферу среће у породици.
 - Важан фактор за развој дјеце/младих је да ли је породица потпуна, тј. да ли су оба родитеља жива и у браку. Непотпуност породице може условити асоцијална понашања али сматра се ипак да је несклад између родитеља “веће зло” за дјецу него непотпуност породице. Треба разликовати разрушен брак од поремећених односа у породици. И док је развод или растава без развода довољан индикатор да је брак као институција разрушен, дотле то не мора да изазове дезинтеграцију породице као нужну посљедицу. Посљедице развода најтеже сноссе дјеца, и то прије свега у психичком смислу. Многи бракови, у којима су односи поремећени, а због дјеце неразведени, утичу негативније на срећу дјеце него неки разведени!

**Изводи из Стратегије
развоја породице у
Републици Српској**

Очувајмо
породицу!

О Стратегији развоја породице у Републици Српској, за период од 2009. до 2014. године

Да би се постигао жељени циљ - да породица буде функционална, стабилна, развијена, слободна и привлачна за своје чланове, да дјеца у породицама срећно и безбједно одрастају, те да се оствари неопходна међугенерациска солидарност и подршка, Народна Скупштина Републике Српске усвојила је Стратегију развоја породице у Републици Српској за период од 2009. до 2014. године (“Службени гласник Републике Српске” бр. 15/09), која обухвата систем неопходних циљева, програма и мјера. Стратегија је произашла из свеобухватне “Анализе стања и положаја породице у Републици Српској и Ставова грађана о породици, институцијама и организацијама које пружају услуге, помоћ и подршку породици”. Она представља основ за израду одговарајућих пројеката који ће, у наредном периоду, омогућити континуирано праћење развоја породице, те пружати јој адекватну помоћ и подршку.

Разлози за доношење Стратегије развоја породице у Републици Српској, за период од 2009. до 2014. године

У претходне двије деценије породица у Републици Српској је претрпјела велике промјене, прошла кроз бројне тешкоће и искушења. Рат на простору Босне и Херцеговине довео је до разарања великог броја породица, до њиховог премјештања из ранијег мјеста боравка, као и до губитка чланова породица. Све ово ство-

рило је бројне ратне и послератне трауме и фрустрације које су додатно оптеретиле садашњу породицу у Републици Српској. Ратни и постратни период карактерише и угрожено одговарајуће задовољавање разноврсних потреба породице. Осиромашење већине породица троши енергију њихових чланова, посебно жена, а све чешће и дјеце и старих на обезбеђивање средстава за преживљавање. Ови, и други утицаји условљавају промјене и негативне тенденције у функцијама, структурама, односима, стабилности, начину и садржају живота у породици.

Дакле, друштвене кризе (економске, политичке, социјалне...), поред тога што су додатно оптеретиле породицу, значајно су пореметиле и процесе, односе и многе димензије и аспекте у породици. “Нова” породица има проблем оптималног функционисања и стабилних односа, који могу да угрозе опстанак породице. Међутим, и у новонасталим условима се рађају дјеца којима је неопходно обезбиједити адекватну и специфичну заштиту, кроз успостављање породичне структуре, подршку родитељима (често само једном), или пак збрињавање дјеце кроз услуге друге породице или социјалне службе (усвојења, старатељства...).

Спознајом проблема који извиру из различитих друштвених протуврјечности и препознавањем узрока поремећаја односа, функција и структура породице, лакше ће се спријечити многи проблеми њених чланова, а примарно дјеце.

Дакле, ништа мање није значајно питање: који су механизми социјалне политике, социјалне заштите и социјалног рада, у смислу друштвене заштите дјете и заштите породице од негативних утицаја друштвене кризе, а који се односе на функције, потребе, структуру, односе, стабилност и солидарност.

Суштинско питање је како друштвена криза утиче на функције и структуру породице, тј. на какав начин се подржава или уништава стабилност и солидарност породице. Све породичне функције: од био-репродуктивне, социјализаторске, заштитне до економске, погођене су друштвеном кризом, што утиче на измијењену улогу, положај и функције класичне породице.

У највећем броју општина Републике Српске опада био-репродуктивна способност све већег броја породица. То за посљедицу има стално смањивање наталитета, што у крајњој линији резултира негативним природним прираштајем који је захватио Републику Српску као цјелину од 2002. године.

Економска функција, у условима кризе и осиромашења значајног дијела становништва, своди се на стратегије сналажења за преживљавање. Троши се огромна енергија за прибављање неопходних добара и робе, а у томе су у најнеповољнијем положају жене, па и дјеча, чијим се прекомјерним радом обезбеђује задовољавање материјалних потреба породице. Рјешења се, у многим случајевима, траже и у тзв. сивој економији, која девалвира вриједности, посебно образовне и културне, те оставља негативне социјалне и психолошке посљедице.

Социјализаторска или васпитна функција утрожена је недостатком времена родитеља за бављење дјецом на два начина: једних који се боре за преживљавање и других, малобројнијих, који се боре за увећање свог богатства. И у једном и у

другом случају, највеће жртве су дјеча (наркоманија, вјерске секте, делинквенција и др.).

Долази до поступних и квалитативних промјена у облицима социјалног живљења, које се односе на брак и породични живот. Повећава се број самачких домаћинстава, продуженог целибата и једнородитељских породица, што слаби стабилност породице и њену моћ да успјешно врши све своје функције: да обезбјеђује социјалну и другу сигурност својим члановима.

Заштитна функција породице такође је доведена у питање - недостатком средстава, али и урушавањем традиционалног вриједносног система.

Све ово допринијело је да дођу до изражаја неки проблеми са којима се породица данас суочава, као што су: велики број непотпуних, једнородитељских породица и самохраних родитеља (око 15% дјече живи у таквим породицама), повећан број развода бракова, смањено рађање дјете, повећан број емиграције из Републике Српске (посебно младих људи), сиромаштва у породицама и у њиховом непосредном окружењу, повећања броја породица у стању социјалне потребе, повећања броја инвалида, повећања броја једночланих и двочланих старачких домаћинстава, повећања броја случајева насиља и других облика психолошког, социјалног и економског угрожавања породице, дјете и осталих чланова.

Институције које су законски одређене да прате, помажу и штите породицу, немају довољно капацитета, средстава и ресурса да успјешно извршавају своју улогу и задатке. Многе од тих институција се тешко и споро опорављају од ратних посљедица, а неке се тешко ослобађају традиционалног наслијеђа и споро прилагођавају новим условима. Нове потребе захтијевају и нове облике праћења, подршке и помоћи породицама.

Влада Републике Српске, ресорна министарства, надлежне институције, али и невладине организације, чине напор да помогну и пруже различите облике подршке дјечи, породици, особама са инвалидитетом, као и другим групама и појединцима. У недостатку јасне стратегије за смањење социјалне искључености и смањења сиромаштва, најчешће су то ad hoc потези, чији

је циљ санирања примарне потребе и изражене социјалне проблематике.

У том смислу, ова Стратегија истовремено предлаже и неке од основних, али и превентивних мјера у циљу смањења сиромаштва, а које би допринијеле бољој социјалној укључености породице.

Анализа стања и положаја породице у Републици Српској

“Анализа стања и положаја породице у Републици Српској”, коју је урадила радна група именована од стране Владе Републике Српске, на приједлог Министарства породице, омладине и спорта, из које је произашла Стратегија, указује на проблеме и тешкоће са којима се данас сусреће породица у Републици Српској, као и на потребе и могућности ангажовања владиних и других институција и организација, као и свих субјеката и ресурса, како би се зауставило даље осипање и угрожавање породице. Тек тада остарила би се био-репродуктивна, економска, социјална и психолошка стабилност породице и створили би се услови за њену афирмацију, здрав, стабилан и сигуран напредак.

Предмет истраживања

У оквиру предмета истраживања настојало се утврдити који су основни проблеми и тешкоће који ометају нормалан развој и функционисање савремене породице у Републици Српској: да ли долази до трансформације основних функција и улоге породице, каквог су карактера и интензитета те трансформације, као и, како то утиче на социјализацију дјецe и омладине, те положај жене у породици. Предмет истраживања обухватио је потребе и очекивања породице од самог друштва и друштвених институција у смислу пружања помоћи, те спремност државних институција (посебно на локалном нивоу) да својом политиком, планирањем, идејама и иницијативама подржавају породицу кроз стал-

но ширење услуга које задовољавају њене нове и све веће потребе.

Истраживање се посебно фокусирао на следеће сегменте:

- Садашње опште стање породице у Републици Српској (демографско, економско, социјално, правно-институционално, здравствено-заштитно, васпитно, образовно, социјализаторско и културно).
- Какви односи владају унутар породице (традиционално-патријархални, односи сарадње, толеранције, подршке, или конфликтни, у смислу појаве насиља како унутар самих породица, тако и у непосредном окружењу, запостављање дјецe, напуштање породице и слично).
- Облици помоћи породици које сада пружа држава и друге институције (на свим нивоима - од локалног до републичког).
- Које нове облике помоћи треба пружити породици како би се створила стимулативна пронаталитетна политика, затим, како створити мрежу институција (од локалног до републичког нивоа) које ће проводити нове мјере и програме за подстицај рађања и одгоја дјецe у Републици Српској.
- Какав је положај породице на селу, те да ли је могуће поставити стратегију демографске ревитализације села и других мјеста која су захваћена процесом депопулације.
- Шта породице и грађани мисле о облицима, карактеру и начину пружања помоћи и

подршке од стране државних и других институција. Посебно је важно сазнати који су њихови приједлози за побољшање и унапријеђење активности, помоћи и подршке од стране државних и других институција.

Циљеви пројекта

- Идентификовати, дефинисати и објективизовати битне промјене у породици и породичном животу у претходних 5-7 година на простору РС.
- Утврдити каква је демографска слика породице у РС, да ли се остварује нормална породична репродукција као услов демографске обнове и “подмлађивања” друштва, те каква је структура савремене породице у РС.
- Истражити материјално и социјално стање породица у РС, посебно степен сиромаштва и његов утицај на стање и перспективе породице.
- Указати на могуће присуство социопатолошких појава и предложити начине заштите породице од разарајућих дејстава наркоманије, насиља и криминала.
- Утврдити значај, степен и ефикасност садашњих облика институционалне помоћи породици у Републици Српској.
- Предложити стратегију за развој породице и унапређење породичних односа у Републици Српској. Предложити мјере којима би влада, друштвене институције (посебно на локалном нивоу) и институције грађанског друштва помогле и подстакле опоравак, развој и напредак породице као важног елемента укупног развоја Републике Српске.
- Циљ Стратегије јесте пружање подршке породици у јачању њене репродуктивне, заштитне, економске и васпитне функције.

Основни уочени проблеми

Стопа природног прираштаја у Републици Српској у претходних 6 година је негативна, што илуструје Табела бр.1;

- У Републици Српској тренутно недостаје око 30% дјеце за замјену генерација;
- У претходних 6 година, годишње се у Републици Српској рађало око 1200 дјеце као треће по реду рођења, а мање од 300 дјеце као четврто по реду рођења;

Треће дијете у породици обезбјеђује просту репродукцију становништва, односно одржавање истог броја становника (стационарни ниво).

- У истом периоду дошло је до интензивног пада стопе фертилитета (испод 1,5 дјетета по жени);
- Тренутно се у Републици Српској рађа око 15% дјеце у заједницама које нису форма класичног брака;
- Смањено се просјечан број чланова породичног домаћинства;
- У структури данашње породице уочено је повећање броја једнородитељских породица, ванбрачних заједница, као и броја самачких домаћинстава;
- У посматраном периоду уочено је смањење броја дјеце у предшколским и основношколским установама;
- Примјећује се интензиван пораст броја старачких домаћинстава;
- Садашњи негативан миграциони салдо наставља тенденције започете још прије четрдесет година на овом простору;
- Изражено је смањење броја становника у руралним подручјима;

У протеклом периоду одвијао се процес брзог смањења учешћа пољопривредног

Табела 1. Број становника наталитет, морталитет и природни прираштај становништва Републике Српске у периоду 1996-2007.

Година	Број становника	Наталитет		Морталитет		Природни прираштај	
		Апсол.	у ‰	Апсол.	у ‰	Апсол.	у ‰
1996.	1.391.593	12.263	8,8	10.931	7,9	1.332	0,9
1997.	1.409.835	13.757	9,8	11.755	8,3	2.002	1,5
1998.	1.428.798	13.527	9,4	12.469	8,7	1.058	0,7
1999.	1.448.537	14.500	10,0	12.529	8,6	1.971	1,4
2000.	1.469.182	14.191	9,7	13.370	9,1	821	0,6
2001.	1.490.993	13.699	9,2	13.434	9,0	265	0,2
2002.	1.455.446	12.336	8,5	12.980	8,9	-644	-0,4
2003.	1.452.351	10.537	7,3	12.988	8,9	-2.451	-1,7
2004.	1.449.897	10.628	7,3	13.082	9,0	-2.454	-1,7
2005.	1.446.417	10.322	7,1	13.802	9,5	-3.480	-1,8
2006.	1.443.709	10.524	7,3	13.232	9,2	-2.708	-1,6
2007.	1.439.673	10.110	7,0	14.146	9,8	-4.036	-2,8

* Извор: Демографска статистика бр. 4 и 10, Републички завод за статистику, 2000. и 2007. у 2008. години рођено је 300 беба више него у 2007. години, што представља благи пораст наталитета.

становништва, а повећавао се проценат непољопривредног у укупном становништву. Према попису становништва из 1950. године, проценат пољопривредног становништва је био 76%, док је на задњем попису, 1991. године, тај проценат драстично смањен и износио је 17%, што је изазвало наглу деаграризацију и депопулацију руралних и неких приградских подручја.

- Повећава се број становништва у градским и приградским насељима;
- Код значајног броја породица уочен је недостатак средстава која би покрила основне

потребе према одређењу “потрошачке корпе”.

Према подацима Републичког завода за статистику, из 2007. године, просјечно исплаћена нето плата од 585КМ довољна је за подмирење основних прехранбених потреба четворочлане породице, према скромним потребама статистичке корпе производа. Породица која живи од једне плате, мјесечно је имала на располагању још само 50 -100 КМ за остале трошкове.

Међутим, уколико се узме у обзир синдикална потрошачка корпа, трошкови пре-

вазилазе платне способности породице готово за износ једне плате, јер синдикална потрошачка корпа се обрачунава у износу који је 70-100% већи од статистичке потрошачке корпе. Разлика између синдикалне и потрошачке корпе расте са евидентним растом животних трошкова и очекиван је реални пад животног стандарда посматран кроз овај показатељ.

- Са економског и социјалног становишта, најугроженије категорије становништва су незапослене особе, избјегла и расељена лица, пензионери и старије особе, особе са инвалидитетом, формално запослени који годинама не примају плату, те породице са троје и више дјеце;
- Према мјерилима Свјетске банке, у Републици Српској се 21% становништва налази у зони генералног сиромаштва;
- Просјечан број пензионера расте: у претходне 3 године по стопи 2 – 4%, док просјечан број осигураника биљежи раст по стопи од 0,5% до 4%;. Негативан трен раста броја пензионера нарочито је изражен у 2007. го-

дини, када је остварен раст од 7%. Од укупног броја пензионера, старосну пензију користи њих 45% , породичну 37% и инвалидску пензију 18% пензионера.

Приоритет за побољшање стандарда будућих пензионера у наредном периоду треба бити увођење новог модела пензијског и инвалидског осигурања у РС, како би се створили услови за одрживи систем обавезног и додатног вида пензијског осигурања.

- Стопа раста трошкова живота у Републици Српској (у 2007. години у односу на 2006. годину), у висини од 7,4%, углавном је резултат повећања трошкова исхране у том периоду;
- У Републици Српској 49,5% становника је социјално искључено бар у једном од аспеката социјалне искључености;
- Значајан број општина, због недостатка средстава, није у могућности да примјени Закон о социјалној заштити и обезбиједи средстава за остварење основних права;
- Развијеније општине су у прилици да обезбиједи и проширена права из социјалне и

Табела 2. Однос запослених и пензионера у РС

	2003	2004	2005	2006	2007 (октобар)
Број пензионера	183,885	188,748	1941,807	197,595	201,176
Број осигураника	288,834	286,213	285,640	297,315	298,983
Однос бр. пензионера и осиг.	1:1,57	1:1,51	1:1,49	1:1,50	1:1,49
Просјечна пензија у КМ	159,39	174,57	205,95	210,00	242,00
Просјечна нето зарада у КМ	379	423	465	521	598
Учешће просј. пензије у нето заради	42,05	41,26	44,29	40,30	40,47

*Извор: Економска политика РС за 2008. годину

дјечије заштите, те тако стварају повољније услове за одрживост породице;

- Значајном броју грађана у Републици Српској систем социјалне и дјечије заштите представља једини извор материјалне и социјалне егзистенције;
- Систем социјалне заштите у Републици Српској пружа различите услуге и помаже у задовољавању егзистенцијалних потреба за око 5-7% становника који спадају у групу најугроженијих грађана;
- Постојећи систем дјечије заштите има наглашен социјално-заштитни карактер, само једним дијелом и пронаталитетни;
Будући да породице са дјецом имају веће издатке, па им се смањује животни стандард, држава је позвана помоћи породицама у сношењу повећаног финансијског терета на који утичу дјеца. Свјетска истраживања су показала да додатни трошкови за једно дијете износе 24% у односу на трошкове пара без дјеце, за двоје дјеце 41%, а за троје дјеце 67%. С тим у вези, један од најчешћих облика државне помоћи породицама јесте дјечији додаток.
- Најучесталији корисници права на додатак на дјецу су породице са двоје дјеце;
- Уочено је повећано учешће незапослених родитеља (83,29%, у 2007) - подносиоца захтјева за остваривање права на додатак на дјецу;
- У 2007. години, највећи број породица корисника права на додатак на дјецу остварило је износ од 40 КМ мјесечно (51,38%);
- У септембру мјесецу 2008. године евидентрано је око 26.000 породица - корисника права на додатак на дјецу. Мјесечни приходи тих породица су испод 70 КМ по члану;
- Према подацима Фонда здравственог осигурања Републике Српске, 67% становништва

има здравствено осигурање, а 33% становништва није здравствено осигурано (највећи број лица која су запослена, али нису уплаћени доприноси за здравствено осигурање);

- Присутни су сви важнији ризици који утичу на репродуктивно здравље младих и особа у фертилној доби;
Репродуктивно здравље представља усклађеност и нормално одвијање биолошких, физичких, менталних и друштвених процеса који се односе на репродуктивни систем и његове функције.

Као здравствени ризици који потенцијално утичу на репродуктивно, али и на опште здравље младих особа, издвајају се навика пушења, конзумирање алкохола, опојних дрога, физичка неактивност, прво сексуално искуство, однос старосног и образовног нивоа партнера, економско стање и хигијенски услови живота.

- У 2007. години, око 250 парова је добило слагасност за провођење процедуре вантјелесне оплодње. Успјешност ове методе је око 30%;
- Процент укључености дјеце у предшколске установе је свега 9,83 %;
Рано дјетињство је најкритичнији период за когнитивни и социјални развој, те за стицање језичке и ране писмености. Прве године живота, по научним сазнањима, су од пресудног значаја за цјелокупни развој личности и зато предшколско образовање треба поставити као први корак базичног образовања, потпуно интегрисан у националне образовне системе.
Квалитетним предшколским васпитањем и образовањем могли би се ублажити и отклонити негативни социјални, културни, здрав-

ствени, економски и други утицаји којима су предшколска дјеца изложена у раном дјетињству.

Савремена породица је преузак друштвени оквир за процес примарне социјализације, развоја самоконтроле и одговорности, когнитивног развоја и свих других аспеката развоја личности. Од великог значаја било би, осим подршке породици за успјешну функцију у васпитању, **опредјељење заједнице за јачање и развој свеобухватног система предшколских установа за дјецу од 6 мјесеци до поласка у школу. Квалитетно предшколско васпитање и образовање је један од најзначајнијих сигнала породици о намјерама заједнице у популационој политици и демографској обнови становништва.**

- У 17 од 63 општине у РС нема никаквих облика предшколског васпитања и образовања;
- Број ученика у основним школама РС, уписаних у школску 2008/09. годину, износи 113.269, што је за 2.161 ученик мање у односу на школску 2007/08. годину;
- Број ученика уписаних у средње школе у РС у школској 2008/09. износи 46.771, што је за 2.050 мање него у школској 2007/08;
- Повећава се број случајева насиља у породицама, а посебно насиља над женама;
Међу факторима који доприносе повећању породичног насиља се најчешће помиње конзумирање алкохола, наркотика, нарушени породични односи по разним основама, љубомора, неријешени имовинско-правни

и други односи иманентни породичној заједници која не функционише, лоше економске и социјалне прилике и уопште склоност агресивном и неконтролисаном понашању.

- Повећава се индекс вршњачког насиља;
- Једна трећина анкетираних породичних домаћинстава има укупна месечна примања мања од 600 КМ;
- Податак да 60% анкетираних породичних домаћинстава има до 1000 КМ укупна мјесечна примања (од тога 6% без сталних примања), пружа забрињавајућу слику материјалног стања породичних домаћинстава у Републици Српској;
- 11% анкетираних породица имају укупна мјесечна примања између 1500 и 2000 КМ, док 4% имају више од 3000 КМ укупна месечна примања;
- 27% испитаника мисли да је материјални статус њихове породице лош, а 12% да је веома лош;
- Испитаници из породица чија су дјеца користила услуге вртића, изјаснили су се са 39% да су задовољни услугама вртића, док 32% услуге оцењују као веома добре;
- Од услова које вртић пружа, испитаници стављају сигурност на прво мјесто, затим потребу да дјеца бораве у вртићу док су родитељ(и) на послу, те као треће, образовање и припрема за школу;
- Испитаници садашњу популациону политику у Републици Српској оцењују: 44% да је лоша, 37% да није стимулативна, док 6% испитаника мисли да је добра, а мање од 1% да је веома добра.

**Стратешки циљеви
и како их
осварити...**

очувајмо
породицу!

Стратешки циљеви

Стратешки циљ 1

- **Иницијатива за побољшање законског положаја породице у Републици Српској**

Анализом правних и политичких докумената, утврђено је да постоји потреба за промјеном законских одредби у неколико области које регулишу статус породице, као и закона и законских одредби у областима које су повезане са породицом и породичним животом. Неопходно је законски регулисати неке важне односе у породици, као и пратеће елементе (здравство, социјална заштита, заштита дјете, младих и старих особа) који ће побољшати укупно стање и перспективе породице у Републици Српској, те допринијети њеном здравом развоју. *Све законе треба међусобно ускладити, а њихом и ускладити са стандардима Европске уније.*

Измјеном и допуном постојећих или доношењем нових закона и подзаконских аката, створили би се прецизнији услови и боље позиције, у којим би институције (од локалних до републичких) и друштвене организације могле и биле обавезне да пруже помоћ породици, дјетци, инвалидним и старим особама, као и осталим којима је та помоћ потребна. Тако би се створила повољнија клима у друштву за развој здраве породице, афирмацију родитељства, међугенерациске солидарности и сигурности дјете.

Стратешки циљ 2

- **Мјере пронаталитетне популационе политике**

Овај стратешки циљ представља основу будућег демографског развоја Републике Српске и требао би, у наредном периоду, да омогући остварење неопходне и жељене проширене репродукције становништва у Републици Српској. То би се, између осталог, могло постићи и промоцијом професије жене-мајке, тј. оних жена из добростојећих породица да имају троје или четворо дјете. Конкретно, у *Републици Српској рађање првог и другог дјетета и потребно је стимулисати низом мјера које су усмјерене на специфичне групе становништва. Рађање прве дјетета треба посебно стимулисати материјалним давањима, независно од материјалног положаја породице.* На основу предложених мјера за спровођење популационе политике, очекивања су да би Република Српска могла у будућности да достигне стопу укупног фертилитета (SUF) од 2,1 дјетета по мајци, а што би омогућило само просту репродукцију (замјену генерација).

У будућем демографском развоју овог простора од пресудног значаја ће бити дугорочне тенденције фертилитета, морталитета и миграције становништва. Под претпоставком нормализације миграција становништва, које су, прије свега, условљене актуелним друштвено-економским развојем,

ревитализацијом привредних активности, побољшањем економске ситуације и животног стандарда, али и активнијом социјалном и популационом политиком, могу се очекивати повољније тенденције у природном обнављању становништва Републике Српске.

Стратешки циљ 3

- **Демографска ревитализација општина и руралних подручја захваћених депопулацијом**

Имајући у виду садашње демографско стање на подручју Републике Српске, потребно је сачинити стратегију демографске обнове села и других мјеста (као што су неки општински центри) која су захваћена процесом депопулације. Потребно је научно расправити питање како приступити том проблему и до које границе ићи у демографску ревитализацију села и поменутих мјеста. *Основна намјера треба да буде укључити социо-демографску обнову и развој друштва, а основни принцип развоја одрживој села и мањих општинских центара захваћених депопулацијом.*

Уочено је демографско пражњење појединих неразвијених подручја у Републици Српској, као и бројних мањих мјеста, па и у развијенијим општинама Републике Српске. Уочава се демографска неравнотежа, као последица притиска становништва на поједине урбане центре (концентрације становништва у неколико већих градова). Ово је довело до повећања социјалних, културних и психолошких проблема, како у насељима и подручјима одакле становништво одлази, тако и у насељима (посебно градовима) и подручјима у која становништво масовно долази. Потребно је уложити значајне напоре да се успостави демографска и миграциона равнотежа у Републици

Српској. То је могуће учинити и кроз програм ревитализације подручја која су захваћена депопулацијом.

Стратешки циљ 4

- **Проширена мрежа институција за помоћ и подршку породици**

Проведено истраживање је показало да је један од важних момената за одлучивање младих да заснују породицу и имају дјецу, као и оних који већ имају децу, постојање адекватне мреже институција и услуга. Неопходно би било основати једну институцију, на републичком нивоу, као што је завод, који би објединио и пратио потребе у тој области, дакле бавио се демографским истраживањима, становништвом и планирањем породице.

Потребно је развијати мрежу институција и сервиса за помоћ породици у подизању и васпитању дјете. *Истраживање је показало да је неопходно развијати механизме и пројекте који ће се бавити усклађивањем рада и родитељства, односно смјештајем, чувањем и васпитањем дјете док суродитељи на услу, као и друге видове помоћи. Такође је важно развијати мрежу институција, организација, сервиса и нових облика услуга које ће обухватити све породице, без обзира на њихову ситуацију. Посебно је важно развијати мрежу за помоћ и подршку једнородитељским породицама, једночланним старачким домаћинствима, породицама са дјецом и особама са инвалидитетом.*

Развојем нове и побољшањем постојеће мреже институција и организација, од локалног до републичког нивоа, које пружају помоћ и подршку породици и њеним члановима, Република Српска показује да води бригу о породици и да је укључена у све њене токове.

Стратешки циљ 5

- **Електронска база података о породицама у Републици Српској**

Да би се њроводиле мјере њомоћи, њодршке и њодсѝицаја развоја њородице у Републици Српској, њоѝребно је израдиѝи базу њодаѝака која ће укључиѝи све њородице на ѝериѝорији РС, њихову сѝрукѝуру (ѝросјечан број чланова, ѝросјечну сѝаросѝ, ферѝилиѝеѝне каракѝерисѝишке, мобилносѝ), маѝеријално сѝање, соѝијалне ѝроблеме, образовање, заѝослење и слично. На тај начин би се у сваком тренутку могао имати преглед потреба, ставова, кретања и стања у породицама,

као и могућности да им се помогне од стране надлежних институција. Повећала би се интерактивност и степен комуникације између породица, домаћинстава и њихових чланова, са институцијама и организацијама које се баве породицом, те би се охрабриле и мотивисале породице да активније и свестраније сарађују са поменутиим институцијама.

Преглед мјера реализације

Стратешке циљеве чине оперативни циљеви, програми и мјере, са конкретним носоцима активности и временском динамиком имплементације.

Стратешки циљеви

СЦ 1:
Иницијатива за побољшање
законског положаја породице у
Републици Српској

Оперативни циљеви

Иницирати измјене у Породичном закону, другим законима и подзаконским актима који непосредно и посредно третирају питања и проблеме породице. Инсистирати на реализацији омладинске политике.

Дефинисати категорију "одговорно родитељство".

Јасније дефинисати услове и поступке приликом одузимања родитељског права онима који проводе насиље над дјецом, или показују неку другу врсту занемаривања родитељске дужности.

У Закону о социјалној заштити и Закону о дјечијој заштити регулисати могућност и обавезу институција да организују програме и услуге подршке породицама особа са инвалидитетом.

Донијети посебну стратегију о старим лицима и пратити токове старења

Пратити примјене законских рјешења која прецизно регулишу однос рада и родитељства.

Предвидјети измјене и допуне сета пореских закона којима би се оствариле повластице за производе намијењене дјечи.
Посебне пореске олакшице за породице са троје дјеце.

Носиоци**Временска усклађеност стратегије**

- Министарство правде
- Министарство здравља и социјалне заштите
- Министарство просвјете и културе
- Министарство за породицу, омладину и спорт
- Џендер центар Владе РС
- Локалне заједнице
- Секретаријат за законодавство

2009-2010.

- Министарство правде
- Министарство здравља и социјалне заштите
- Министарство за породицу, омладину и спорт
- Џендер центар Владе РС
- Секретаријат за законодавство

2009-2010.

- Министарство правде
- Министарство здравља и социјалне заштите
- Локална заједница
- Секретаријат за законодавство

2010.

- Министарство здравља и социјалне заштите
- Министарство рада и борачко инвалидске заштите
- Секретаријат за законодавство.

2010-2011.

- Министарство здравља и социјалне заштите
- Министарство рада и борачко инвалидске заштите
- Фонд пензијско инвалидског осигурања
- Министарство управе и локалне самоуправе
- Локалне заједнице
- Секретаријат за законодавство.

2010.

- Министарство рада и борачко инвалидске заштите,
- Министарство здравља и социјалне заштите,
- Јавни фонд за дјечију заштиту,
- Министарство просвјете и културе,
- Републички педагошки завод,
- Министарство управе и локалне самоуправе,
- Секретаријат за законодавство.

2010-2011.

- Министарство финансија,
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Секретаријат за законодавство.

2010-2011.

Стратешки циљеви

СЦ 2:
Мјере пронаталитетне
популационе политике

Оперативни циљеви

Промовисати значај и улогу породице за развој и стабилност Републике Српске.

Донијети мјере за стимулисање послодаваца да запошљавају незапослене младе, младе брачне парове са дјецом и самохране родитеље, те пружају подршку породици.

Олакшице у рјешавању стамбених проблема младих и младих брачних парова са дјецом.

Подстицај породицама приликом рађања и подизања дјеце, посебно за треће дијете.

Мјере из домена фискалне политике.

Обезбједити доступност предшколских установа за дјецу у руралним и приградским подручјима, све дјеце социјално угрожених породица и дјеце са посебним потребама,

Развијати све видове заштите жена за вријеме трудноће и родитеља са малом дјецом.

Развијати здравствене услуге за пружање помоћи при лијечењу неплодности код брачних парова.

Промовисати репродуктивно здравље адолесцената и популације у фертилној доби.

Носиоци**Временска усклађеност стратегије**

- Влада Републике Српске,
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Министарство управе и локалне самоуправе,
- Министарство просвјете и културе,
- Центер центар,
- Локалне заједнице.

2009-2014.

- Министарство финансија,
- Министарство рада и борачко инвалидске заштите,
- Министарство за породицу, омладину и спорт

2009-2014.

- Влада Републике Српске,
- Министарство финансија,
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Локалне заједнице.

2009-2014.

- Министарство финансија,
- Јавни фонд за дјечију заштиту,
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Министарство рада и борачко-инвалидске заштите
- Министарство здравља и социјалне заштите

2010-2013.

- Министарство финансија,
- Министарство за породицу, омладину и спорт.

2009-2014.

- Министарство просвјете и културе,
- Републички педагошки завод,
- Министарство здравља и социјалне заштите,
- Локалне заједнице,
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства.

2009-2014.

- Министарство здравља и социјалне заштите,
- Фонд здравственог осигурања,
- Министарство рада и борачко-инвалидске заштите,
- Јавни фонд за дјечију заштиту,
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Локална заједница.

2009-2014.

- Министарство здравља и социјалне заштите,
- Фонд здравственог осигурања.

2009-2014.

- Министарство здравља и социјалне заштите
- Министарство просвјете и културе,
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Локалне заједнице.

2009-2014.

Стратешки циљеви

СЦ3:

Демографска ревитализација општина и руралних подручја која су захваћена депопулацијом

Оперативни циљеви

Иницирати израду посебне стратегије за развој општина, села, подручја, мањих руралних и урбаних мјеста, која су демографским одливом угрожена и налазе се у стању депопулације.

Формирати институције за помоћ селу (савјет за развој села, агенција за развој села на свим нивоима: локални, регионални, републички).

Развијати различите облике помоћи породици на селу.

Унаприједити положај жена на селу.

Стимулисати самосталну пољопривредну производњу и изградњу малих откупних и прерађивачких капацитета кроз повољне кредите.

СЦ4:

Проширена мрежа институција за подршку породици

Институционализовати истраживање о демографском развоју и планирању породице и тако праћење породице и демографских кретања препустити једном субјекту (Завод за демографска истраживања, становништво и планирање породице, који би могао имати и своје општинске центре).

Развити мрежу институција на локалном нивоу које би се бавиле проблемом планирања породице.

Иницирати и подстицати развој нових облика здравствених услуга усмјерених према породици.

Обезбиједити и гарантовати социјални минимум појединца и породице на нивоу РС.

Развијање нових услуга у области социјалне заштите и активирање локалних заједница да саме истраже и искористе сопствене ресурсе за подршку и помоћ породицама.

Осигурати различите облике квалитетне институционалне и ванинституционалне подршке особама са инвалидитетом и члановима њихових породица и развијање програма у којима би се лица са инвалидитетом укључивала у свакодневне активности.

Носиоци**Временска усклађеност стратегије**

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, - Локална заједница, - Министарство за породицу, омладину и спорт.	2009-2010.
- Министарство финансија	2010-2011.
- Министарство финансија,	2011-2014.
- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, - Министарство финансија, - Центер центар, - Министарство просвјете и културе, - Локалне заједнице.	2010-2013.
- Министарство финансија, - Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, - Локална заједница, - Министарство за породицу, омладину и спорт.	2009-2014.
- Влада Републике Српске, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Министарство управе и локалне самоуправе.	2010-2011.
- Министарство за породицу, омладину и спорт, - Министарство здравља и социјалне заштите, - Локалне заједнице.	2010-2014.
- Министарство здравља и социјалне заштите, - Фонд здравственог осигурања РС.	2010-2012.
- Влада Републике Српске,	2010-2012.
- Министарство здравља и социјалне заштите, - Локалне заједнице.	2010-2012.
- Министарство здравља и социјалне заштите, - Локалне заједнице, - Министарство просвјете и културе, - Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, - Министарство за породицу, омладину и спорт.	2009-2012.

Стратешки циљеви

Оперативни циљеви

<p>СЦ4: Проширена мрежа институција за подршку породици</p>	<p>Спровођење акционих планова за предшколско васпитање у функцији подршке породици широм РС (у свим локалним заједницама).</p>
	<p>Успоставити програме стручног усавршавања и професионалног развоја оних који раде у образовним и васпитним институцијама.</p>
	<p>Омогућити доступност културних садржаја породици.</p>
	<p>Развијати нове и јачати постојеће институције и инструменте за заштиту породице од криминала и других облика патолошког дјеловања окружења.</p>
	<p>Развијати нове и јачати постојеће институције и инструменте за заштиту породице од насиља. Развијање мреже институција за подршку и помоћ женама жртвама насиља, као и дјеци и старима и немоћним лицима</p>
<p>СЦ5: Електронска база података о породицама у Републици Српској</p>	<p>Упознати све релевантне институције о неопходности израде електронске базе података породица у Републици Српској.</p>
	<p>Сачинити план о начину прикупљања података о породицама и ресурсима који су неопходни за тај посао.</p>
	<p>Организовати едукацију у свим центрима за социјални рад и другим институцијама на локалном нивоу који могу помоћи у прикупљању података о породицама на њиховом подручју и изради базе података.</p>

Носиоци**Временска усклађеност стратегије**

- Министарство просвјете и културе,
- Републички педагошки завод,
- Локалне заједнице.

2010-2011.

- Министарство просвјете и културе,
- Републички педагошки завод,
- Локалне заједнице.

2010-2011.

- Министарство просвјете и културе,
- Локална заједница.

2009-2014.

- Министарство унутрашњих послова,
- Министарство правде,
- Министарство просвјете и културе
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Џендер центар Владе РС,
- Локалне заједнице.

2010-2014.

- Министарство здравља и социјалне заштите,
- Министарство унутрашњих послова,
- Министарство правде,
- Џендер центар Владе РС,
- Локалне заједнице.

2009-2011.

- Влада Републике Српске,
- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Републички завод за статистику,
- Фонд здравственог осигурања,
- Јавни фонд за дјечију заштиту,
- Министарство унутрашњих послова,
- Министарство финансија,
- Министарство управе и локалне самоуправе.

2012-2014.

- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Републички завод за статистику,
- Јавни фонд за дјечију заштиту,
- Министарство унутрашњих послова,
- Министарство финансија,
- Министарство управе и локалне самоуправе.

2010-2012.

- Министарство за породицу, омладину и спорт,
- Републички завод за статистику
- Министарство управе и локалне самоуправе.

2010-2012.

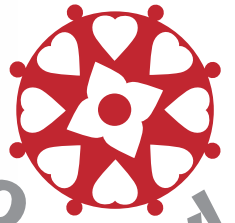

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
МИНИСТАРСТВО ПОРОДИЦЕ, ОМЛАДИНЕ И СПОРТА

Очувајмо
Породицу!

Породица
за Б

